

УДК 75.012:655.3.066.11]-028.25-028.27

ДРУКОВАНА ТА ЕЛЕКТРОННА КНИГИ: ВІДМІННОСТІ ДИЗАЙН-ФОРМАТУ

ОЛІЙНИК Вікторія

ПВНЗ “Київський університет культури”, Київ, Україна
viktoriya0308@ukr.net

Розкрито основні відмінності візуальної організації друкованих та електронних видань, що є важливим у контексті мультифункціональності останніх і паралельного розвитку обох різновидів медіа-продукції. Відповідно до мети, здійснено аналіз макетних характеристик друкованих та електронних книг з точки зору їхньої естетико-функціональної організації і сформульовані висновки щодо відповідних недоліків і переваг. З'ясовано, що обидва типи дизайн-продукції мають свою проєктну специфіку, котра визначається як суто художніми рисами, так і комунікативними можливостями, однак, ефективно реалізується у межах власного жанрового формату. Так, друкована книга є традиційно організованим джерелом інформації з ознаками художньо-мистецького матеріального твору, а електронне видання презентується як перехідна форма інформативного носія між класичним дизайном книги і веб-дизайном.

Ключові слова: друкована книга, електронна книга, дизайн книги, формат, макет, контент.

ВСТУП

Проблема співіснування в єдиному медійному просторі друкованих та електронних видань актуалізується у сучасній Україні у зв'язку з низкою обставин. Зокрема, у результаті карантинних обмежень через пандемію Covid-19, які спричинили переведення більшості галузей людської діяльності у віддалений режим, доступ до науково-довідкової та художньої літератури в електронному форматі дав змогу продовжувати навчання, дослідження, знайомство з творчим вербальним контентом тощо. Крім того, сьогодні воєнні події у країні сприяють поширенню різноманітних дистанційних технологій (у т.ч. - інформаційних, представлених електронною книгою), що з безпекових міркувань набули пріоритетності у зазначених умовах. Розвиток електронних видань також зумовлений сучасною всезагальною популярністю веб-продукції різного жанру, яка вигідно вирізняється на тлі класичної друкованої завдяки власній мультифункціональності та багатоканальністю впливу на читача. При цьому важливо відзначити, що традиційна друкована книга у жодному разі не втрачає своїх позицій ні в комунікативному, ні в художньому аспектах, оскільки залишається актуальною поза часом. А тому є сенс проаналізувати її

різноюякісні переваги, зіставивши конкретні макетні характеристики з відповідниками електронних видань.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Тема передбачає розгляд специфічних макетних характеристик друкованих та електронних книг (e-book) з точки зору їхньої естетико-функціональної організації з метою визначення видових переваг та недоліків.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

За результатами соціологічних досліджень відомо, що українські видавництва наразі недостатньо активно використовують технології верстки електронних (інтерактивних) книг у своїй практиці, що пояснюється, переважно, дефіцитом відповідного програмного забезпечення для впровадження подібних проєктів [1], а також відсутністю чіткого стандарту їхнього проєктування [4]. Адаже підготовка макету повноцінного електронного видання вимагає абсолютно інших проєктних підходів і специфічної обробки візуально-текстового контенту, що передбачає додатковий обсяг роботи.

У контексті технологічних процесів макетування і верстання за ознакою типу подання і природи основної інформації М. Женченко виокремлює два типи електронних інтерактивних видань: мономедійні та мультимедійні, розробка яких потребує різного програмного забезпечення [1]. Електронна книга відрізняється від традиційної паперової низкою ознак: зокрема, широкими технічними можливостями (зміна масштабу ілюстрацій чи розміру шрифту, так звана «гумова» верстка, активні гіперпосилання, наявність опції звукового відтворення тексту з вибором потрібної мови, здатність підтримувати різноманітні графічні формати — анімацію, відео, звукові ефекти тощо), компактністю та значною інформативною ємністю, зручністю у користуванні та зберіганні [3]. Серед недоліків — екранне випромінювання, притаманне кожному гаджету, відсутність особливих художньо-поліграфічних ознак, характерних для друкованої книги, неможливість тактильно осягнути фізичні якості тому (вагу, об'єм, формат).

Так, «під час створення адаптивного макету електронної книги втрачають актуальність напрацьовані роками вже традиційні підходи до художньо-технічного оформлення книги: вибір формату видання і формату набору, шрифтів, розміщення колонититулів і колонцифр, проєктування посторінкового макету, адже кегль, гарнітуру шрифтів читач може самостійно змінювати, залежно від своїх уподобань, а на перший план виходить не книжковий дизайн, а, власне, контент і зручність онлайнного читання» [1, с. 72]. Крім того, з точки зору комунікативних властивостей, до переліку специфічних особливостей електронних видань варто додати наступні позиції: широкий знаковий діапазон (в тому числі — кодування вербальної інформації), що надає можливість використання разом із природною мовою іншої системи символів; наявність внутрішніх і зовнішніх комунікативних з'єднань та їхня автоматична підтримка; можливість установалення динамічних зв'язків між контентом і користувачем (читачем) — зокрема, через комп'ютерний ресурс.

Існують різні способи створення e-book. Найпростіший полягає у форматуванні текстового файлу MS Word з усіма необхідними графічними елементами, обкладинкою та змістом з подальшим його конвертуванням у файл PDF (інтерактивний), що дозволяє розмістити таку публікацію для перегляду за допомогою електронних пристроїв.

Більш складним способом є створення e-book за допомогою спеціалізованих програм, наприклад, — в Adobe In Design, що дає можливість зберігати такі проекти в різних форматах, які, у свою чергу, відрізняються діапазоном доступних ефектів та опцій. До прикладу, широко відомий формат еруб має два варіанти: фіксований та перекомпонований (адаптивний), якісно відмінні між собою. Фіксований еруб передбачає стандартизований макет із сталою кількістю сторінок, в якому доступні зображення різного типу (статична та анімована графіка, відеоролики), активні гіперпосилання, навігаційна інтерактивність, звукові та художні ефекти, але немає можливості змінювати розмір шрифту для комфортності читання — дозволене лише масштабування сторінок без спотворення пропорцій. Адаптивний еруб дозволяє регулювати кегль шрифту, але, натомість, позбавляє макет будь-яких ефектів, анімації та відео, забороняє “гортання” сторінок, а лише за відсотками прочитаного тексту дає можливість орієнтуватися в обсязі видання.

За таких умов класична паперова книга контрастує у порівнянні з електронним аналогом, насамперед, сталими макетними характеристиками, котрі, вкупі з художньо-образним вирішенням, здатні зберегти на довгі століття графічну манеру майстра-дизайнера, історично зафіксувати актуальні мистецькі тенденції та творчу проблематику. Так, кожне друковане книжкове видання стає наочним посібником та візуальним джерелом вивчення дизайну книги у різних його проявах: відносно географічної локалізованості, хронологічної прив'язки, авторських художніх особливостей, стильової приналежності тощо. Основними носіями відповідних дизайнерських ознак при цьому є ілюстрації та декоративні графічні елементи (за наявності), структурна організація видання та його композиція (в т.ч. — тип верстки), шрифтове вирішення, поліграфічне виконання. Як видно, наведений перелік включає саме ті компоненти книжкового дизайну, котрі формують специфіку паперового видання [2]. У зв'язку з цим окреслюються пріоритетні рівні дизайну відповідної книжкової продукції: для паперового видання — це, у першу чергу, конструктивно-шрифтове вирішення, для електронного (інтерактивного) — візуальний контент й ефективна інтерактивність.

ВИСНОВКИ

Відтак, за результатами дослідження можемо презентувати абсолютно різні візуально-комунікативні площини, котрі формуються у межах дизайн-проектів паперової та електронної книг. При цьому у першому випадку маємо унікальну ексклюзивистичну синтезу предметно-просторового та художньо-конструктивного мистецтва, а у другому — приклад мультимедійно-інтерактивної організації інформативного простору, що також по-своєму є креативним та графічно виразним. Тому логічним буде констатувати

перспективність паралельного співіснування обох проектних форм задля інформативно-комунікативного взаємодоповнення та взаємної популяризації, адже і друкована, й електронна книги, викликаючи читацький інтерес, здатні тим самим прокласувати альтернативний інформаційний носій з аналогічним твором. Відтак, є підстави прогнозувати подальший активний розвиток електронних видань при безсумнівній недоторканності авторитету паперової книжкової продукції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Женченко М. І. Технології макетування і верстання інтерактивних електронних видань. *Обрії друкарства*, 1(8), 2020. С. 62–75. Режим доступу: [https://doi.org/10.20535/2522-1078.2020.1\(8\).190089](https://doi.org/10.20535/2522-1078.2020.1(8).190089)
2. Олійник В. Інновації візуальної мови сучасного українського книжкового дизайну. *MODERNÍ ASPEKTY VĚDY. Svazek XX mezinárodní kolektivní monografie*. Praha: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2022. С. 529–539.
3. Плахотнюк С. О. Електронне видання. *Енциклопедія Сучасної України* [Електронний ресурс]. Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-17762>
4. Фіголь Н.М. Електронні видання України. *Обрії друкарства*, 1(6), 2018. С. 244–254. Режим доступу: <https://doi.org/10.20535/2522-1078.2018.1.132926>

OLIINYK V.

PRINTED AND ELECTRONIC BOOKS: DIFFERENCES OF DESIGN FORMAT

The main differences between the visual organization of printed and electronic publications are revealed, which is important in the context of the multifunctionality of the latter and the parallel development of both types of media production. In accordance with the goal, the analysis of layout characteristics of printed and electronic books from the point of view of their aesthetic and functional organization was carried out, and conclusions were formulated regarding the corresponding disadvantages and advantages. It was found that both types of design products have their own project specifics, which are determined both by purely artistic features and communicative capabilities, however, they are effectively implemented within their own genre format. Thus, a printed book is a traditionally organized source of information with features of an artistic material work, and an electronic edition is presented as a transitional form of an informative medium between classic book design and web design.

Key words: *print book, e-book, book design, format, layout, content.*